

ОСОБИСТІСНІ ОСОБЛИВОСТІ ЮНАКІВ ТА ЮНАЧОК, ЩО МАЛИ ДОСВІД ВЖИВАННЯ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ

С. С. Лемешко

Сумський державний педагогічний університет

імені А.С. Макаренка, Svetlana_lemeshko@ukr.net

Науковий керівник: кандидат психологічних наук, доцент Д. Б. Усик

Вживання наркотичних засобів може мати значний вплив на особистість осіб юнацького віку, змінюючи їх поведінку, емоційний стан, когнітивні здібності.

Наркоманія вважається невдалою спробою психологічно захистити особистість від негативних ситуацій, усунути внутрішню дисгармонію за допомогою вживання наркотичних речовин. Основним психосоціальним механізмом є неспроможність успішно захистити сферу свідомості людини від негативних переживань, які призводять до психологічної травми, погіршення здоров'я та факторів ризику, які використовують особливості людської поведінки.

Для попередження соціально-психологічних аспектів наркоманії серед студентів закладів вищої освіти необхідно перш за все виявити їх психологічну готовність до вживання наркотичних засобів, тобто психологічні характеристики «слабкої ланки» в процесі соціалізації [3].

У цьому випадку причиною наркозалежності зазвичай є психосоціальні та психологічні проблеми студентів. У цьому випадку визначальним є рівень розвитку, здатність вирішувати власні проблеми – тобто на перше місце виходять проблеми особисті, а не фізичні. Тому важливо навчити студентів дивитися на життєві ситуації та події в перспективі та розглядати проблеми як рушії особистого розвитку [1].

Психосоціальними умовами особистісної схильності учня до вживання наркотиків можуть бути: невирішені дитячі конфлікти; емоційна залежність від дорослих чи інших «авторитетів», страх самотності та відторгнення, недостатне

почуття спільності з референтними групами; психологічна регресія; акцент на характері; лінь, пасивність, агресивність, егоїзм; порушення ідентичності, уникнення вирішення проблем, депресія; особистісна незрілість, невпорядкованість процесів «Я»; низький рівень розвитку самосвідомості; почуття соціального несхвалення; незадоволена потреба в любові, несистематичні процеси соціалізації та особливості емоційної сфери, висока схильність до вражень, низька стресостійкість, підвищена тривожність, імпульсивність, стимуляція та збудження, перешкоди в емоційному спілкуванні в родині, наркоманія серед родичів та друзів [2].

Для дослідження особистісних особливостей було використано наступні методики:

1. Опитувальник діагностики показників і форм агресії А.Басса та А.Дарки (адаптація А.К.Осницького).
2. Опитувальник РСК (рівень суб'єктивного контролю) модифікація Е.Ф.Бажина, Є.А.Голінкіної, А.М.Еткінда.
3. П'ятифакторний опитувальник особистості 5PFQ.
4. Особистісний опитувальник Бехтерєвського інституту ЛЮБІ [4].

На основі емпіричних досліджень встановлено, що люди, які вживають наркотичні засоби, мають вищий рівень агресивності. Одужуючі люди виражають свої негативні емоції сварками та криками. Вони легко можуть стати грубими, не стримуючи емоцій і не захищаючи своїх потреб і бажань. Для них характерні опозиційні моделі поведінки, що варіюються від пасивного опору до активного бунту проти усталених звичаїв і законів. Вони не бажають миритися з прийнятим у суспільстві станом справ і готові повстати проти соціальних норм і законів. Бути сварливим, різким, грубим - це їхня норма. У той же час вони виявляють недовіру і обережність до людей, оскільки вважають, що інші можуть їм нашкодити. Вони виявляють заздрість і ненависть до свого оточення як в реальних, так і в уявних діях. Їхні дії є дитячими без перевірки реальністю. Хоча піддослідні вважали, що вчинили погано, і відчували сильне почуття провини, вони не могли нічого з цим вдіяти.

Більшість респондентів мали низький рівень локусу контролю, що свідчить про нездатність брати відповідальність за своє життя. Ці люди часто звинувачують інших у своїх невдачах і хворобах. Вони характеризуються тим, що постійно чекають допомоги від зовнішнього світу або сподіваються на удачу, успіх, збіг обставин тощо. Отримані результати свідчать про зниження почуття відповідальності за своє життя у тих, хто видужав, що є особистісним проявом юнацької наркоманії.

Для реабілітаційних хворих характерне поєднання екстраверсії та інтроверсії. Вони холодні, підозрілі та егоїстичні. Однак деякі люди готові спілкуватися з людьми та виявляти довіру. Вони мають такі особистісні прояви: імпульсивність, неконтрольованість, безвідповідальність, емоційну нестабільність, депресивність, замкнутість, почуття провини, нервовість, пасивність, тривожність, ригідність, байдужість, відсутність наполегливості, легковажність, консервативність тощо.

Було задокументовано, що люди в реабілітаційних закладах не мають тверезої оцінки свого стану. Більшість з них не прагне активно сприяти успіху лікування у всьому. Вони почуваються пригніченими хворобою і не вірять у одужання, можливі покращення та ефективність лікування. Позитивні прояви депресії можуть включати навіть суїцидальні думки. У них песимістичний погляд на все навколо. Для більшості характерна повна байдужість до своєї долі, хвороби та результатів лікування. Вони пасивно проходять процедури та лікування за наполяганням інших. Вони втрачають інтерес до всього, що їх колись цікавило. Такі люди постійно шукають «авторитет» і часто прислухаються до того, що говорять інші. Настрій зазвичай тривожно-депресивний.

Так, дослідження індивідуальних проявів наркотичної залежності у юнаків та юначок 18-25 років показали, що у осіб, що одужують спостерігається високий рівень фізичної та вербальної агресії, дратівливості, агресивності, почуття провини. Вони мають низький внутрішній локус контролю майже в усіх сферах життя, особливо у здоров'ї та хворобі, сімейних стосунках і

стосунках на роботі. Їм більше притаманні пасивність, замкнутість, імпульсивність, безвідповідальність, тривожність, депресія, емоційна нестійкість, нечутливість, ригідність, байдужість. Ці індивідуальні прояви наркозалежності у юнаків та юначок демонструють, наскільки важко наркоманам їх контролювати, розуміти та лікувати.

За результатами емпіричного дослідження було розроблено програму психологічної корекції особистісних особливостей.

Література:

1. Литвинчук Л.М. Основні підходи до вивчення проблеми наркотичної залежності.
URL: <http://www.apppsychology.org.ua/data/jrn/v5/i16/14.pdf>.
2. Профілактика наркоманій у дитячому, підлітковому та молодіжному середовищі: Дов. для соц. працівників, вчителів, шкільних психологів, батьків / Б. П. Лазоренко та ін. Київ : Держсоцслужба, 2005. 300 с.
3. Соціально-психологічна реабілітація людей із залежністю від наркотичних речовин: Наук.-метод. зб. Київ, 2003. 122 с.
4. Стецков О. В., Лисенко А. Б. Реабілітація наркозалежних: теоретичні та практичні підходи. Київ : KARAT, 2002. 51 с